

מ ש ו ר ר - פ י ל ל ו ס ו פ

ימי אהרי הפסח - איש לא נעדר,
 וכל האיקה לא אבד בפרוע פרעותו
 מה ברא עמיתו יפה יפה נאדרו
 אשורנו ואננה מלא כל הפלאות:
 יי"ה עבדו

סתירה נמוקה של שיטה אחרת
 אלהים והטבע הוא ענין ההכרח שלטבע
 חבל והחושש של המוסר. מיסר הצדק
 והחגיגה שפינוזה מצא כידוע את
 החושש של המוסר בתוך ההכרח האלקי.
 כי ההכרח האלקי הוא ההכרח של
 התבונה והחושש הוא לו להיות עליפי
 הכרח זה להיות פועל כולו מהוך טבעו
 העצמי ולא להיות נפעל כלל. והאדם
 אף הוא בהיות נפשו נצחית ושכלית
 וקשורה בנצחו ובשכלי האלהי יכול
 אף הוא להגביר את כוח הפועל שבו
 על הנפעל ולהתגבר על ההיפעלות. על
 התאוות וכו'. על ידי הכרת ההיפעלות
 ועל ידי הכרת הטובה וכו'. עדי הגיעו
 אל הכרת אלהים ואל אהבת אלהים
 השכלית. שאו הוא נעשה משהו יותר
 ויותר מן ההכרח החיצוני והוא חפשי
 במידה שהוא משועבד יותר ויותר אל
 טבעו העצמי. התבונתי האלהי והאדם
 התבונתי שואף להיות חומל ומרחם את
 חברו. להשיב לחברו אהבה תחת שנאה.
 כעס, זלזול וכו'. או להתנהג עמו בנדי-
 בות. ואף אלהים, שאהבתו היא אהבה
 שכלית לאין סוף. בלי כל היפעלות.
 אוהב את בני-האדם - על הרעיון הזה,
 התופס מקום ראשי בתורת-המידות של
 שפינוזה. מיסוד אחד משיריו המובחרים
 של גולדבוים:

אין רחמים נשבע אין חמלה אין חנינה
 אין לב לו אין חסד אין דעה אין פינה
 כי אם חק ומשפט. כי אם נקם ושלם;
 ואם תצדק אליו. דוא חרש והוא אדם

אם תשנה צמח תשא - שוא תשוע;
 הו שקדך יקדך ודוא לא ירע
 כי ירוץ הנצח ולא יסב יאהור;

עבד נשבעו אין דרור לו אין קהר
 בלתי לאדם וקדק הטי אקר אתו.
 יש חמקה. יש צדק. הסד ואמת קעתו.
 ואם שקדו יתהו. קבי יענו
 רחם יפור. עבד לחק איני.

רק במשכר חמק בחסות העוקמת.
 יתנה אי גמולות. אל קנא אל נקנא;
 ואולם בחוכמו. קמחניני. (קמחניני).
 קנפשותיו. יתנה אל מלא רחמים!

לשפינוזיות של גולדבוים יש בשיריו
 דמות ותואר עבריים. הוא משריש אותה.
 את הזרה לכאורה למסורת העברית.
 כבקרקעה של מסורת זו. מסורת זו שר-
 מרת בנאמנות על ה"אל מלא רחמים"
 ויודעת היא את ה"אל קנא ונוקם".
 ויודעת היא את הסתירה שביניהם
 ומבקשת התרה לה. וגולדבוים הסתיה את
 הסתירה שבהשקפת העולם החדשה.
 השפינוזיסטית. בתוך הסתירה המסורתית.
 וכאילו השריש אותה בה בסיום שירו.
 שקרא אותו. על שם סיום זה. גם בשם
 התיסטורי: "אל קנא ונוקם - ואל מלא
 רחמים". וכן ידע בשיר, שכבר נזכר, על
 המלחמה שבטבע ועל האחדות האלהית.
 שהיא המוצא האחדותי של המלחמה
 הזאת. לקרוא בשם המסורתי: "יהוה
 איש מלחמה" ובשם "יהוה צבאות".
 הוא כאילו מכניס הכל בסוד אלהי יש-
 ראל. ואף מבקש. בדרך בעלי ה"סוד"
 העבריים. להכניס הכל - בשירו "יהוה
 שמו" - אל השם המפורש של אלהים.
 (סוף יבוא)

הדרמה הזאת. - וכיון שמהפכים לאי-
 סיים את האמונה בגיורה קדומה. השן
 ללת את החירות מן האדם. נוון גולד-
 בוים במבוא השירי לדרמה - כמין פרו-
 לוג - מעין ויכוח בין ראשי האיסיים
 בענין זה. המבארים את ענין השעבוד
 והחירות. התכרח והחושש של האדם.
 קרוב לזה שאנו מוצאים בחזרת המידות
 של שפינוזה. אפיני הוא לגולדבוים.
 שהשקפת אמונה זו היא יסוד ראשון
 בדרמה שלו. והיא כמו שאנו עתידים
 להראות. גם יסוד ראשון בשיריו. ובמו-
 בשיריו הוא נוטה כולו אחרי שלטון
 חוק עולם בטבע. כן בדרמה שלו היא
 נוטה כולו אחרי בני אדם ורוצים להשי-
 לט עליהם חוק עולם זה. מן הצדדים
 החלשים שבדרמה שלו היא הנטיה המוב-
 קה הזאת. כי על כן אין בדרמה לא
 רצון עו. מתקומם באמת. ולא תאוה עוה.
 אמיתית. וכל החלומות כאילו הולכים
 מהתחלתם לקראת הפתרון האחד. והיך
 מזה יש בדרמה הרבה מלוליות. שיחית
 וויכוחים שאין עמהם מעשה של אמת.
 פעולה חזקה ונמרצה. והסגנון שלה.
 כדרמה שירית. בחרוזים. אינו די שירי.
 ובשיריו של גולדבוים נותנת השפיר
 נזויות טעם מיוחד. ולשבת. כאן יש לבי-
 קש. כנראה. גם את יסוד "הנסתר" שבו
 ובהופעתו. הדרך שבה הגיע גולדבוים
 אל שפינוזה היא אולי על ידי שירת
 הקלסיקן הגרמני הגדול. גיתה. בתקור-
 פת ההתבגרות שלו. הקשר לשירה של
 גדול הקלסיקנים הגרמנים כבר ניכר
 בסימן חיצוני של חלוקת השירים בשני
 ספרי השירים של גולדבוים לסוגים שר-
 גים. שהוא מסייג אותם בחרוזי שירה
 מעטים. שהוא נותן בפתח כל שער
 ושער. מעין פתגמים. בדומה לפתגמים
 הפילוסופיים-שוריים. שמעטר בהם
 גיתה את מחלקות השירים שלו. הסוג
 הראשון הוא אצל גולדבוים. בשני ספרי
 השירה שלו: "על יהוה ועל הטבע". ופת-
 גמיה שחרת בשער זה הם: בספר הרא-
 שון: "אב הנקרא יה. או המכונה
 טבע. / אם כה הוא. ואם כה הוא.
 אהלך שבע". ובספר השני: "הוא והיא
 אחד הם. אחד בישנם ושנים בשם". זה
 מראה ברור על שפינוזיות. ואת זו
 נמצא אף בתוך השירים. ושוב מראה
 שפינוזיות שירית זו לעברו של הקלסיקן
 הגרמני הגדול. ואחד משיריו של הקל-
 סיקן הזה. שרוח המוסר. התבונתי של
 שפינוזה והשקפתו על העולם וחוקיו כל
 ימוטו התלבש בו בלבוש פיוטי-אנושי
 נעלה. תורגם בידי גולדבוים תרגום
 חפשי. והוא התרגום היחידי בספר
 שיריו הראשון. והעיקרי (בספר השני יש
 תרגום שיר העבודה ל"מרטיין). הלא
 הוא תרגום שירו של גיתה: "Das
 göttliche שגולדבוים הסב שמו
 ל"המוני מעלה" (הוא בין השירים
 הראשונים - מאלה שהכניס גולד-
 בוים לספרו). כדרך הנוטים אל האחד-
 דות של אלהים וטבע. והם באים להעי-
 ביר חזיונות שבטבע ושבתיים לאלהות.
 מסתבכים על ידי זה ברשת של סתירות
 ומבקשים את המוצא באחדות האלהית.
 הכוללת הכל. כך שר גולדבוים בשירו
 "יהוה איש מלחמה" על "שעטת מלחמה"
 שבתוך ההויה - "ויהוה שמה". הנה
 "זרעונים השניים. השואפים עפר ארץ. /
 זה מזה יאמץ בין רגבי האדמה; / זה
 ישרש. יציץ. כי פרץ שם פרץ. / והרפה
 עבש. ונאסף במלחמה / - ויהוה שמה"
 וכן כל חית הארץ ועוף השמים. וכל
 אשר בקרבו רוח חיים. הכל מתרוצץ.
 נאבק. עושה מלחמה. ואף "האדם הרר"
 דה בכל בחכמתו. איש יהדוף רעהו"
 "ואין שלום בכל קרבו. ולא בתבונתו".
 "כי גם עשתנותו יתגרו מלחמה".
 וכוכבוים ומזרות ומסילותיהם איש
 ירדפו רעהו. ומחומה ומחפכה. ובריאה
 ושממה בטבע ומלואו - "ויהוה שמה".
 ועל-כן אחרל כל ההפנה דבר לא נעדר.
 כי סגור הוא מעגל ההויה. ואין שינוי
 חל בעצמותו. וגולדבוים קורא
 כמתוך נצחון בבית האחרון של שירו
 הפילוסופי:

לפני כמה שנים פירסם ר' בנימין
 מאמר בשם "משורר בלתי נודע" ובו
 חללה על נס ורומם את אחד הנסתרים
 בחייהם ובמותם נשכחים. את המשורר
 משולם זלמן גולדבוים. שגולד-
 בבוים בלתי גדולתה של החשכלה העב-
 רית בגליציות בשנת תקצ"ו - ר'
 בנימין כותב בטעות: ת"ר - ועבר
 אחר כך. בהיותו עבן כ'. ליאסי ברר
 מניה. והוציא שם. בשנת תרל"ג. את
 חדרמה "ידידה האיסי בן שמעון בן
 שטח". לבד משירים אחרים בעברית
 ובלשונות אחרות. שפרסם במשך הזמן
 (גולדבוים התחיל בכתיבת שירים בהיו
 תו צעיר לימים. ובחזרת הראשונה של
 "מגד ירחים" שהוציא יוסף כהן
 צ'וק - בתרט"ו - אנו מוצאים
 אחד משיריו ועוד שנה אחת קודם לכן:
 בראש הספר "שפה לנאמנים". פירוש על
 איוב מאת נחמן הכהן פ"ש מן. מעבלי
 קשר "הרואים" שחבר את שתי הדרר
 מות: "מפלת סיסרא" ו"קשר שבנה".
 ובהיותו עבן ארבעים שב לעיר מולדתו
 בגליציה והוציא שם שני קבצי שירים.
 אחד. והוא ספרו הראשי. "ספר השירים
 אשר למשולם זלמן גולדבוים מלבוב".
 בשנת תר"ע. וחלק שני בשנת תרע"ך.
 בכ"ו מרחשון תרע"ו מת גולדבוים
 בפראג. בברחו שמה מעיר מולדתו בזמן
 המלחמה.

אחרי מאמרו של ר' בנימין על "הבל-
 תי נודע" נחפרסם - בכחבי מנחם
 מב"ש"ן. בלךך שיצא בשנת תרצ"ו
 בתוצאת "דביר" - מאמר על גולדבוים
 בשם "הנשכח". שנכתב לפני מאמרו של
 ר' בנימין - בשנת תרע"ו - ונדפס
 אחרי שדפס המאמר הנ"ל. במאמרו של
 מבש"ן יש דיוק בפרטים יותר מבמאמרו
 של ר' בנימין וכמה דברים שהם בבחי-
 נת "דברים שבעל פה". שאין ללמדם
 מתוך ספר השירים. והם שייכים ברובם
 לביאוגרפיה של גולדבוים. נודעו מתוך
 מאמרו של מבש"ן. שהכיר את גולדבוים
 ושמע כמה דברים מפיו. ונתפרסמו עוד
 כמה דברים השייכים לביאוגרפיה של
 גולדבוים - אברהם בהנא המכינה
 אבר"ך סיסר בקונטרס של "מסות" על
 גולדבוים בפראג - חוץ מהדברים
 שנודעו מכבר. כגון מה שנזכר בספר
 הזכרון של מערכת "האסיף" ועוד.
 כל זה אשר לביאוגרפיה של הנשי-
 כח" וה"בלתי נודע" או הנסתר. אולם
 ספר שיריו של גולדבוים עדין נסתר
 הוא ובלתי נודע ברובו. הסוקרים הנ"ל
 האריכו בבלתי נודע ביותר. ב"ידידה
 האיסי". הדרמה מחי האיסיים. שמש-
 מעם היה: "הבונים החפשיים". אשר
 גולדבוים היה חבר נאמן ומסור להם
 והאמין את אמונתם. ובשיריו בקשו אף
 הם את המעשה הנסתר הזה. או מעין
 זה. ולא אחת בקשו ומצאו את ה"מיוחד
 במינו". כלומר: את הקוריוזי.

ומשולם זלמן גולדבוים. שאמנם מספר
 הוא לנו את חלום נעוריו - בשירו
 "חלום נעורי" בקובץ השני - להיות
 "שקספיר עברי". וגם מגלה לנו. כי
 "כבר שרתי את חזות "ידידה האיסי"
 ומקצת ממחזות "הורלוס" הם בכיסי. /
 וחשבתי לספר זמן החשמונאים / ומשפט
 בן יוסף על פי הרומאים. / פסל כל
 המדברים כבר היה בכפי: / ותמונות
 העריצים. גבורי לאפי. / ומראות יצירי
 הנעימים והנאהבים / כולם במחזה כבר
 לפני נצבים. / בבא מר בוטא. אשר עור
 הערלי. / יוחנן בן זכאי ושמעון הפריץ. /
 גם המתנבאים ממלכות שמים / כבר
 עמדו לפני כדמותם בחיים. / ותולה
 הוא את הקלסלה באשרו ועשרו -
 "ויבא האושר. והבל אחרתי! / גאון
 שבעת-לחם. עצלות העושר / הפריע
 אותי מעבודת הכושר" - ואף על פי-
 כן לא היה מוחו של גולדבוים גדול ויפה
 בדרמה. ו"ידידה האיסי" תוכית. שאין
 לה חשיבות כיצירה אמנותית. אלא כגי-
 לוי אדעת והלב לטוב ולאחבה ולחסד.
 את האיסויים בומי הבית השני. שנטו
 לפוריות ולהתבדלות ולטוב ולחסד.
 רואה גולדבוים כאבותיהם הרחנניים של
 הבונים החפשיים - שלהם הקדיש את

משורר - פילוסוף

(סוף)
 בשיטות פנתיאיסטיות שנטו למסתור
 דין ולדתיות אנו מוצאים גטיה אל הר-
 עיון על דבר „עולם קטן“ ו„עולם גדול“,
 מיקרוקוסמוס ומקרוקוסמוס, והאדם, לפי
 שיטות כאלה, מבשרו חוזה את העולם.
 הוא חוזה אותו במידה שהוא חוזה את
 עצמו, כי הוא העולם הקטן בתוך העו-
 לם הגדול, ובמידה שהוא מכיר את עו-
 למו הוא מכיר את העולם. ויש שצירי
 את העולם כאילו הוא כולל ומאחד
 בקרבו עליונים ותחתונים, רוחניים
 וטבעיים, ומשקף אותם. יש בבעלי הד-
 עות האלה שהביעו את מחשבותיהם גם
 בדרך שיר, כגון תומסו קמפבל (1568 -
 1639) האיטלקי, שי. ג.
 הרדר תירגם משיריו לגרמנית. אף
 גולדבוים הביע דעות קרובות לאלה בא-
 חד משיריו, שקרא אותו בשם: „בי
 הוא“:

אנכי עולם קטן. אני תבד שלמה,
 בי שמים וארץ וכל אשר בהמה;
 אוצרות אור וחשך בי נוקשו ונלקדו,
 ואדקים וצמח בקרבי התאחדו.
 אני שמש לרצוני, אור וחם משפיע,
 ואני ירח, מקבל אור וזרוע;
 בעצמותי רשפי-אש, בי ברק וסערה
 וסאון סאן ברעש בי יוצר נהרה.
 דמיוני נגיף עוף, נדא פנשר,
 ומחשבותי נוהלי עפר, מעט נדוד, ואין פשר.
 אני מלך כל הנביאה, ארי שבתבורה,
 וגם שקדול הולך תמס, טרף בתבורה.
 אני גן העדן, בי בשם, בי נפת,
 ובי גפריה ומימרות אש, בי באשה ותפת
 אני צור המור, אגודת שושנים ועשבים,
 גם אגודת קמסונים אנכי - תבור עצבים.

וכל מקאכת מחשבת, עם קל המלאכה
 בי נוצרו מרחם - ורבות מינים פכה;
 וכי בנתי אל קרבי, ואל תוכי השפקתי
 מעט מעט פמתנתם פמהם פצקתי.
 בגרונתי כנורו ותוצרות ותליקים;
 בצוני קני השמינית, קודות סבדילים;
 עיני רשתות אור, צודים מחזות קקחת,
 ואפי פתח קטרות וקלחת מרקחת.
 שני תרבות צורים, מתלעותי רחים,
 ומעי קרור וקלחת, פנור וכיבים;
 בי צנורות ואופנים, ונגלים המונים,
 תליפות וצבא רב, וכדים ספלים שונים.
 וכך קדי וברקתי, שם הדרים הדרים,
 ומכלם אל כלם המון קנים ומיתרים,
 קנים מאין הפיגות, אורגים בלי מנות,
 פמשטר הפלא ופלא, נאדר בכח.

יש לי רב - יש לי פל - ומפלעדי תהו;
 אנכי טיקום - ואשר לא בי הוא - בהו;
 - פכה על ספקי חשקתי ונרדמתי -
 בי אדני! מה הקדום הזה אשר תלקמתי?
 השפינויות היתה לא אחת גורם לפי-
 לוסופיה של טבע ולערבוב יסודות
 ותחומים של מעלה ומטה, של שמים וא-
 רץ. אף בתקופה שאינה רחוקה עוד כל
 כך מאתנו נתנה השפינויות את אר-
 תותיה בפילוסופיה של טבע כגון זו של
 גוסטב תיאודור פכנר בגרמניה, ואחר
 כך גם בשיטה המוניסטית של ארנסט
 היקל, ושיטה זו כמו זו מצאו הד בל-
 כות משוררים וסופרים בגרמניה -
 בסוף המאה התשע-עשרה, גולדבוים
 הכיר, כנראה, את הספיחים האלה של
 הפנתיאיסמוס השפינויסטי, שינקו -
 לא במידה שוחה - את יניקתם העיקר-
 רית מן ההתפתחות המהירה והגדולה
 של מדעיהטבע והתגליות וההמצאות
 הגדולות שבמדעים האלה בזמנם, ויש
 שאנו מוצאים בשיריו קרבה יתרה אלי-
 הם ואל מדרשם שדרשו עניני חומר
 ועניני רוח כמין היקש וביקשו את הדמי-
 יון ואת הקשר האמיץ ביניהם. בשיריו
 „קו לקו“ - על המצאת הטלפון -
 הוא רואה מעין המצאה כזו בקרב
 האדם:

...אף ימישון ידיו ורגלי יחינו?
 ותיכב לשוני? ואני יאזינו?
 ומפסנה שתי עיני ושני יטקנו?
 ועצמותי תאמרנה: לעמל נבראנו?
 בקרבי פסנה גידים, רשת פרושה,
 במוחי מוצאה וקפוקדיו ררושה,
 אקה רגשותיהם לאדונם יגישו,
 ואלה סקותיו למקאות יחישו:
 וקו לקו,
 צו לקו,
 ועד ארגיעה
 פתשבה עשויה.
 קול דפי דופק אנוני שומעת,
 עשוקים פי יכפו עיני דומעת;
 מה תשתוחחי נפשי? תעטי עלטה?
 מה לי ולאיש נכרי ידו פי מטה?
 מלב ללב חוטי רחמים נטוים,
 לא ראמם עין ועל בקימה תקוים,
 ובכל זאת יקשרונו, ימשכו בעבותות
 וכי אחים כלנו, המה האותות -

וקו לקו,
 צו לקו,
 ועד ארגיעה
 עיני בזקיה.
 בחלק האחרון משירו מתרומם גולד-
 בוים גם לחזות את הקו לקו שבתוך
 הקוסמוס כולו, את ה„רצוא ושוב“ שב-
 „שמשות ומזרות“, אשר „יסערו כחץ,
 אופנים בתוך אופנים עד בלי קץ“,
 ו„כולמו יחדו נקשרו ונלכדו, כולם שלד-
 בים אחוים ולא יתפרדו“.
 והוא מסיים את החלק האחרון הזה
 משירו בנוסח רוחני יותר:
 וקו לקו,
 צו לקו,
 וכל הנביאה
 פאחד תקויה!
 יותר מאשר בשיר זה אנו מוצאים
 בשיר אחר - „בת קול“ על המצאה
 חדשה אחרת, על הפונוגרף - התקרבות
 אל מעריצי חומר, המקשרים בו את סוד
 היצירה של הרוח, בשיר זה הוא בא
 לבאר את חזיון המחשבה, ואף את חז-
 יון השירה עצמה, בדרך הביאור של
 יצירה חדשה יצירה יחידה רחמנול

— ובכן: „לא נחש בקדקוד ולא קסם
 במוח, / אך מחנה גלגלים נאדרים
 בכוח: / כל שמע, כל מראה, כל
 משוט, כל ריח, / להאחו בטוחות קר-
 נים ישלח: / שם בלוחות רבותים כיעף
 ידבקו, / ולמשמרת עולם שם עליהם
 יוחקו, / ובעזוז הברק (כי אש יה שם
 קודחת) / יסבו הגלגלים וישימו כמר-
 קחת / התמונות והרגשות והריתות
 והקולות / ויצמדו וישלבו ויסערו במחור
 לות: / ובפגשם ובפגעים ובדחקם ברוח, /
 קול הדם וצל צלמם החוצה תפוח, בד-
 רך בעלי מחשבות כאלו הוא כרואה
 בשירו את הכוח העולמי, האנרגיה, כצד
 אחר, או אופן אחר, של הסובסטנציה
 העולמית, הצד הרוחני, כביכול, שלה -
 וזהו בודאי הרמו שבשיר על „אש יה
 שם קודחת“, שהיא אשר תסוב את
 ה„גלגלים“ שבתוך המוח, תחיה את אשר
 נקבץ שם ונמצא שם בבחינת חומר.
 שני השירים של גולדבוים על ההמ-
 צאות החדשות נוצרו בתקופה אחת, בש-
 נות התשעים הראשונות של המאה שעב-
 רה, והעיקר בהם לא המשל, השירה על
 ההמצאה החדשה, אלא הנמשל, מחשבת
 הדמיון על האדם, הטבע והעולם. הטבע
 — הרגשת הטבע יש שהיא חזקה
 בשירתו של גולדבוים, ואליה מצטרפת
 תמיד הרגשה אחרת, הרגשת האדם
 וחיוו, מכאן הצרופים השונים של טבע
 יצירה של עב חמרני ועב חמרני רחמנול

תו הפיוטית של גולדבוים, והפילוסופיה של טבע, בצורות שונות במקצת זו מזו, שיש בשיריו.

שירי טבע אחדים יש לראות כשיריו היפים והאמיצים ביותר של גולדבוים, ובאלה יש תמיד גם מן היסוד החזיוני מיתי, המצרף אל הטבע הדומם ומכניס אל תוכו, אל פנימיותו, ממחשבותיו וממידותיו של האדם החי. בשירו "בין בתרי ההרים" הוא נושא עיניו ממעמקי קים, כשהוא עובר בין הבתרים של ההרים הגבנונים, הררי השלג, בסירה על הפלג, והוא רואה ומתאר אותם תאור שירי-מיתי:

... מחשים הררי עד נצבים,

ענקים נושאים בקתף עיבי;

מערוח עמקות עיניהם,

סלעים חדים שניהם,

ועל פראיהם נושא הירד

וראש הפסגה, אבי הענקים,

הר הקר בחר בשחקיב;

מתלי ראשו לקנים

ונחירי אפיו עשנים -

ופקודיו אל כל העברים
ישא עיט על הקרים,

בך על פנפי רות,

מלךך נאמן, ערוח

מאת העליון, מושל רם.

ומתת קרסולי הקסון

הפגג, נהש עקלהון,

בפה קוף מזקק שעליו -

ואנכי דירך עקיו,

מלחש, מנחש, פהן און.

כך כורת המשורר ברית חדשה-ישנה, בעברו בין הבתרים, בין האדם ובין הטבע ובין האלהים, שהוא לו אל הטבע, אבי הענקים, ענקי בראשית, שהיו קרור בים מאתנו אל הטבע האדיר, וכמו שהוא מסיים את שירו זה:

ואהות את האלילים,

הענקים עם הנפילים,

בשיר אחר, ששר גולדבוים "על עין הים", אגם גדול שבהרי הסטרה, הוא רואה טבע אדיר אחר, ואף הוא חזיוני-מיתי בעיניו:

מה אנכי רואה? מה לנו פה?

אגם שחור, ספק אדיר מלא דיו!

ועל פד גדותיו סלעים, הרים גבהים -

הנה קסת הסופר בקתני אלהים?

ובחגי הפלעים שבטים קבנים

מטה בעין הפלגה ומעלה עשנים;

ההם אשדות פסגה עם אלפי ענפים,

או עטי אלהים מפנפי שרפים?

ועל הקרים, קמעד לעבים,

צעיף שקג, בימי בפורי ענביב;

הנה הנרי, ששם אל ידו קדה

קתוב שירו, תינת נתוקנה?

ומסיים גולדבוים את שירו זה סיום נאה,

השאג לי עטה, בנה שרף מעופף,
ואקבלהו בקסתה, אל תבד מחופף,
ובכרוצ על ברוך - ואני תפלה -
אכתוב בספרתך קף שיר תהלה!

ליחר שירי גולדבוים, שמחוץ למחלוקת לקה "על יהוה ועל הטבע", אין חשיבות יתרה. בשירי-אהבה אחדים ניכרת מאד השפעתו של היינה, ובשאר השירים בולט מאד הקו ההומני.

פ. לחובר

תיקונים לפרק הראשון ("דבר" מיום כ"א תשרי ת"ש): טור ב, שורה כ"ו: ובשיריו של גולדבוים וכו'. אין שורה זו המשך לקודם, אלא היא התחלה לפסקה חדשה, - טור הנ"ל, שורות ס"א-ס"ג. המאמר בסוגרים הוא המשך המאמר המוסגר שלפניה, בשורות 1-11 וצ"ל: (בספר השני יש תרגום שירת העבודה ללמרטיין, והוא בין השירים הראשונים - מאלה שהכניס גולדבוים לספר (17). - טור הנ"ל, שורות 1-11/ס,